

सौच पत्र

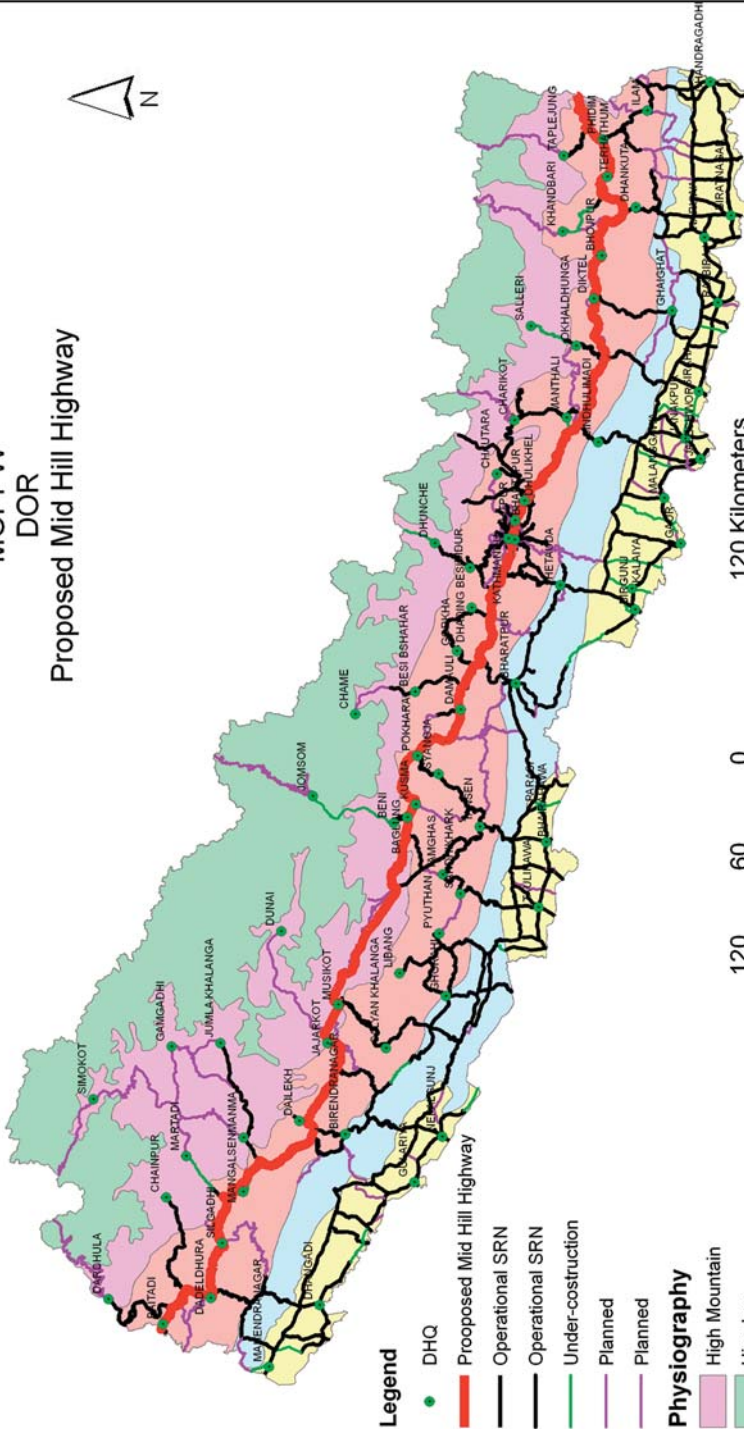
(VISION PAPER)

२०६४

'नयाँ नेपालको आधार-नयाँ भौतिक पूर्वाधार'

नेपाल सरकार
भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय
सिंहदरवार
२०६४ असार

MOPPW DOR Proposed Mid Hill Highway

Legend

- DHQ
- Proposed Mid Hill Highway
- Operational SRN
- Operational SRN
- Under-construction
- Planned
- Planned

Physiography

- High Mountain
- Himalay
- Middle Mountain
- Siwalik
- Terai

Source: HMIS, DOR

नेपाल सरकार
भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालयको सोचपत्र
V i s i o n P a p e r
२०६४

१. प्रस्तावना

ने पाली जनताले १० वर्षे महान जनयुद्ध र १९ दिने ससक्त जनआन्दोलनबाट प्राप्त गरेको सिमित अधिकारहरूको रक्षा गर्दै समावेशी, लोकतान्त्रिक, संघीय गणतान्त्रिक नेपाल निर्माणको महान् यज्ञलाई सफल पार्नु प्रत्येक नेपाली नागरिकको मूल जिम्मेवारी हो। जनयुद्धको क्रममा पुरानो राजनीतिक र सामाजिक संरचनालाई ध्वस्त गर्दै नयाँ संरचना निर्माणमा जुटेको शक्ति (ने.क.पा. माओवादी) आज देशको भौतिक पूर्वाधारलाई जोड दिँदै नयाँ नेपालको परिकल्पना लिएर अघि बढिरहेको छ।

आजको यो संक्रमणकालीन अवस्थामा जनमुखी एवं दिगो भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी नयाँ संघीय संरचना र राज्यसत्ताको आधार निर्माण गर्न भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालयले नयाँ सोच तथा अग्रगामी कार्यक्रम प्रस्तुत गरेको छ ।

सडक यातायात, खानेपानी, भवन तथा आवास जस्ता पूर्वाधारहरूको निर्माण एवं सञ्चालनमा आम नागरिकहरूको पहुँच बढाउनु र सामन्ती एकात्मक राज्य सत्तालाई विस्थापित गरी नयाँ संघीय संरचनाको आधारशीला तयार गर्नु भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालयको प्रमुख जिम्मेवारी हो । नेपाली जनतालाई आर्थिक पछ्यौटेपन र सामाजिक उत्पीडनबाट मुक्त गर्नका लागि सबभन्दा पहिले केन्द्रिय, क्षेत्रीय एवं स्थानीयस्तरमा आवश्यक पूर्वाधारको पहिचान गरी पिछडिएको भौगोलिक क्षेत्रलाई राष्ट्रिय विकासको मूलधारमा ल्याउनु आवश्यक छ ।

२. आधारभूत अवधारणा

उपरोक्त लक्ष्य हासिल गर्न निम्नअनुसारका आधारभूत अवधारणा अवलम्बन गरिने छ ।

- क) ग्रामीण क्षेत्रलाई शहरीकरण गर्दै क्षेत्रीय सन्तुलन कायम गरिने छ ।
- ख) काठमाडौं उपत्यकामा केन्द्रित राज्यसत्तालाई विकेन्द्रीत गरी संघीय संरचनामा ढालिने छ ।
- ग) कर्णाली अञ्चल जस्तो दुर्गम, विकट र उपेक्षित क्षेत्रलाई विकासको माध्यमबाट मूलधारमा ल्याइने छ ।
- घ) नेपालको भूपरिवेष्ठित अवस्थितिलाई मध्य नजर राख्दै चीन र भारतसंग जोडिएका थप नाकाहरू खोलिने छ ।
- ङ) हिमाल पहाड तराई बीच सन्तुलन कायम गर्ने र क्षेत्रीयस्तरमा आत्मनिर्भरमुखि भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिइने छ ।
- च) सीमित आर्थिक स्रोतलाई कनिका छरे जस्तै गरी छिरोल्ने र जनतालाई अल्मल्याउदै भोट ब्याङ्का रूपमा प्रयोग गर्ने प्रथाको पूर्णरूपमा अन्त्य गरिने छ ।
- छ) भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा राष्ट्रिय पुँजिको रूपमा रहेको जनश्रम र सीपलाई अधिकतम परिचालन गरी रोजगारी प्रवर्द्धन गर्दै औद्योगिकीकरणको माध्यमबाट सहरीकरणलाई निर्देशित गरिने छ ।

- ज) राष्ट्रिय पुँजीको अधिकतम परिचालन गर्दै सार्वजनिक निजी साभेदारी कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गरी सरकारको भूमिकालाई व्यापक रूपमा जनमुखी बनाउदै लगिने छ ।
- झ) राष्ट्रियता, लोकतान्त्रिक गणतन्त्र र संघीय संरचना अनुकूल रोजगारी, जस अन्तरगत राष्ट्रिय हितलाई सर्वोपरी राख्दै उत्पीडित वर्ग, समुदाय, जाति, धर्म, भाषा, लिंग र क्षेत्र लाभान्वित हुने गरी पूर्वाधारको विकास एवं निर्माण सन्तुलित रूपमा कायम गरिनेछ ।
- ञ) भौतिक पूर्वाधार निर्माणको आयोजनाचक्र जस्तै योजना पहिचान, योजना तर्जुमा, निर्माण, उपयोगरसंचालन तथा अनुगमन मूल्यांकनको कार्यहरूमा स्थानीय जनसहभागितालाई सर्वोपरी राखी सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणमा जोड दिइने छ ।
- ट) हालको पिछडिएको कृषिमा आधारित ग्रामिण अर्थतन्त्रको सद्दा द्रुतगतिको राष्ट्रिय उद्योगमुखी र व्यवस्थित शहरीकरण सहितको भौतिक पूर्वाधार तथा व्यवस्थित बस्ती विकास प्रणालीको योजना बनाई कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ठ) साना, मध्यम र ठूला सहरी क्षेत्रको पहिचान र वर्गिकरण गरी व्यवस्थित सहरी विकास गरिने छ ।
- ड) संघीय संरचनालाई केन्द्र विन्दु बनाई तदनुकूलका भौतिक पूर्वाधार निर्माणलाई व्यवस्थित गरिने र संघीय राज्यका राजधानीहरूको पहिचान गरी योजनावद्ध विकासको नीतिलाई अवलम्बन गरिने छ ।
- ढ) भौतिक पूर्वाधार निर्माण आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा चुलिदै गएको अनियमितता र भ्रष्टाचारलाई नियन्त्रण गर्न विशेष जोड दिइने छ । जसका निम्ति ठूला ठूला परिमाणका कार्यहरूलाई खण्डिकरण गरी जनसहभागिताको माध्यमबाट निर्माण कार्य सम्पन्न गराउन प्राथमिकता दिइनेछ ।
- ण) भौतिक पूर्वाधारका हरेक क्षेत्रमा स्थानीय स्रोत, साधन, विधि र कलालाई बढि भन्दा बढि प्रयोगमा ल्याइने छ । यथासम्भव ठूला आयोजनाहरूलाई मात्रै जोड दिने परंपरालाई अन्त गर्दै ठूला, मझौला र साना आयोजनाहरूको सन्तुलित विकास गरिने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
- त) बढ्दो सहरीकरणलाई मध्यनजर गर्दै छुट्टै सहरी विकास मन्त्रालयको गठन गर्न पहल गरिने छ ।

माथि उल्लिखित आधाभूत अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्न यस मन्त्रालयको निम्न कार्यनीतिहरू हुनेछन् :

“नयाँ नेपालको आधार-नयाँ भौतिक पूर्वाधार”

३. कार्यनीतिहरू

३.१ सडक र यातायात मार्ग

“हाप्रो विकास, हाप्रै प्रयास - सडक सबैको विकास”

- क) नेपालको अधिकांश क्षेत्रहरूको दुर्गमता (विशेषतः हिमाली र पहाडी क्षेत्र) लाई हटाउनको लागि सडक संजाललाई तराइको पूर्व-पश्चिम राजमार्ग संगसंगै मध्य पहाडी क्षेत्रमा पूर्व-पश्चिम मध्य पहाडी राजमार्गको निर्माण गरिने छ ।
- ख) तराइमा विगतदेखि नै निर्माण भैरहेको हुलाकी मार्गलाई सुधार गर्दै तराई, भित्री मधेश र पहाडी क्षेत्रमा पूर्व-पश्चिम सडकको सञ्जाल निर्माण गरिने छ ।
- ग) पूर्व पश्चिम सडकसँग जोडिने गरी उत्तर-दक्षिण सडकको संजाल तयार गरी चीन र भारतसँग जोडिएका नाकाहरू खोली नेपाललाई चीन र भारतको पारवहन विन्दुका रूपमा विकास गरिने छ ।
- घ) सार्कक्षेत्र मल्टिमोडल यातायात प्रणाली अन्तर्गत ४ सडक र २ रेलमार्ग विकासमा प्राथमिकता दिइने छ । यसका अतिरिक्त एशियाली राजमार्गमा पर्ने पूर्व-पश्चिम राजमार्ग र तराइ-काठमाडौँ-कोदारी सडकलाई उपयुक्त स्तरोन्नती गरिने छ ।
- ङ) पहाडमा चार घण्टा र तराइमा दुई घण्टाको पैदल यात्रा भन्दा कममा सबैको पहुँच हुनेगरी सडक सञ्जाल विस्तार गरिनेछ ।
- च) यातायातका अन्य वैकल्पिक साधनहरू जस्तै विद्युतीय रेलमार्ग, रज्जुमार्ग, जलमार्गहरूको विकास गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ । यी सम्पूर्ण यातायात मार्गहरूलाई सडकसँग एकीकृत रूपमा विकास गरिने छ ।
- छ) देशको भूपरिवेष्ठित अवस्थिति तथा बर्हिमुखी भौतिक विकासलाई मध्यनजर गर्दै अन्तर्मुखी विकासको माध्यमद्वारा भारत तथा चीन बीच सन्तुलन कायम गर्ने ढंगले भौतिक पूर्वाधार विकास गरिने छ । हिमाल, पहाड र तराई बीच क्षेत्रिय सन्तुलन कायम गर्ने ढंगले भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने नीति लिइने छ ।
- ज) काठमाडौँलाई तराईसँग जोडने छोटो मार्गको रूपमा जमिन माथि वा सुरुङ्गमार्ग (फास्ट ट्रयाक) को निर्माण प्राथमिकताका साथ गरिने छ ।
- झ) कर्णाली क्षेत्रमा सडकको सञ्जाल विस्तार गरी अन्य क्षेत्रसँग पहुँच खुला गरिने छ ।

३.२ खानेपानी तथा सरसफाइ

“स्वच्छ खानेपानी सबैको अधिकार – सर्वत्र सरसफाइ स्वस्थ जीवनको आधार”

- क) पानी जनताको आधारभूत आवश्यकताको वस्तु भएकाले सबैलाई स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउनु राज्यको दायित्व हो । तसर्थ स्रोतको पहिचान गरी खानेपानी आयोजनाहरू सञ्चालन गरेर सन् २०१७ सम्ममा सबैलाई स्वच्छ पानी उपलब्ध गराइने छ ।
- ख) पानीका स्रोतहरू र यसको उपयोगमा हुने प्रदुषणका कारण फैलिने रोगबाट जनतालाई मुक्त गराउन खानेपानी आयोजनाको भौतिक संरचना निर्माणसँग सरसफाइ कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा आवद्ध गराइने छ ।
- ग) काठमाडौं उपत्यका लगायत प्रमुख सहरहरूको परिधिमा रहेका नदी नाला स्वच्छ राख्न ढल निकास र प्रशोधनको उचित व्यवस्था गरिने छ ।
- घ) उपभोक्ताको आवश्यकता, प्राथमिकताका आधारमा उपभोक्ताबाट माग गरिएका खानेपानी आयोजनाहरू उनीहरूकै पहलमा संचालनमा ल्याइने छन् । उपभोक्ता समितिहरूको नेतृत्व तहमा निम्न आय भएका, दलित, उत्पीडित वर्ग र महिलाहरूको सहभागिता बृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ङ) खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रममा महिलाहरूको प्रमुख भूमिका सुनिश्चित गरिने छ ।
- च) जमीन मुनिको पानी मात्रै प्रयोग गर्दा जलीय सतह घट्दै जाने र अन्ततः एकदिन जमिन मुनिको जलभण्डार सुख्खा रहने र जमीन भासिने अवस्थालाई बेलैमा ध्यान दिदै आकासे पानी संकलन कार्यक्रम (Rain Water Harvesting Program) घर-घरमा संचालन गर्न प्रोत्साहन गरी त्यसको प्रयोग र जमिनमा पानी पुनः प्रवेश (Recharge) गराउने प्रविधि उपयोग गरी पानीको सतह घट्नबाट रोक्ने कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

३.३ आवास, भवन तथा सहरी विकास

“सुपथ आवास, सुरक्षित भवन, स्वस्थ सहर - नेपाली जनताको रहर”

- क) सहरी विकास नीति अनुरूप साना, मध्यम र ठूला सहरी क्षेत्रको पहिचान गरी आवश्यक पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिइने छ ।
- ख) सहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रमा छरिएका वस्तीलाई घना वस्ती बनाउन एकीकृत भौतिक पूर्वाधार विकास गरिने छ ।
- ग) संघीय अवधारणा अनुरूप प्रान्तीय इकाइहरूको केन्द्र निर्धारण गरी प्रत्येक केन्द्रको

- व्यवस्थित सहरका निम्नित भौतिक पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम लागू गरिने छ ।
- घ) सुकुम्बासी वस्तीहरूलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिने छ । यसका लागि आवास र रोजगारीको समायोजन गरिने छ ।
- ङ) ग्रामीण तथा सहरी क्षेत्रमा निर्माण गरिने भवनहरू गुणस्तरयुक्त, किफायती र सुरक्षित बनाउन राष्ट्रिय भवन संहिताको पालना अनिवार्य गरिने छ । साथै कालिगढ तथा प्राविधिकहरूलाई आवश्यक तालीमको व्यवस्था गरिने छ ।
- च) अहिलेको शहरको ग्रामीणीकरण (ruralization of city) को सट्टा गाउँको शहरीकरण (urbanization of the village) गर्ने नीति अन्तर्गत गाउँ गाउँमा पूर्वाधार विकास गर्ने नीति अनुसरण गरिने छ ।
- छ) विगत कालमा ध्वस्त भएका भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरूको पुनः निर्माण नयाँ संघीय संरचना अनुकूल हुने गरी निर्माण गरिने छ ।

3.8 काठमाडौँ उपत्यका

“स्वस्थ हराभरा सहर - काठमाडौँको रहर”

- क) उपत्यकाको खानेपानी समस्यालाई दीर्घकालीन समाधानका निम्नित मेलम्ची खानेपानी आयोजनालाई तोकिएको अवधिभित्र सम्पन्न गरिने छ । मेलम्ची आयोजना पूर्व परम्परागत पानीका स्रोतहरूलाई सुदृढ गदैँ अन्य वैकल्पिक स्रोतहरू खोज्ने र निर्माण गर्ने तथा प्रत्येक घरमा आकाशे पानी संकलन कार्यलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ख) वागमती, विष्णुमती, धोवीखोला जस्ता नदीहरूको किनारमा सडक निर्माण गरी सवारी व्यवस्थापन गरिने छ ।
- ग) सहरका विभिन्न भागहरूमा पार्कहरूको निर्माण, सडक किनारा तथा नदी किनारामा रहेको खुला ठाउँहरूमा वृक्षारोपण गरी हरियालीको विस्तार गरिने छ ।
- घ) अस्तव्यस्त, अव्यवस्थित सहरीकरणलाई रोक्न व्यवस्थित सहरीकरण कार्यक्रमलाई विशेष जोड दिई लागू गरिने छ ।
- ङ) बढ्दो ट्राफिक चापलाई कम गर्न जक्सन सुधार, सडक स्तरोन्नति गर्ने र विस्तार गर्ने नीति लिईनेछ ।
- च) भवन निर्माण मापदण्डलाई कडाईका साथ कार्यन्वयन गर्ने नीति लिईने छ ।
- छ) सुकुम्बासी समस्या समाधान गर्नको लागि प्रभावकारी योजना निर्माण गरी लागू गरिने छ ।
- ज) भू-उपयोग योजना अन्तर्गत काठमाडौँलाई पर्यटकीय, सांस्कृतिक र प्रशासकीय केन्द्र बनाउने र तदनुरूप त्यसको वरपर उपग्रहीय शहरहरू विस्तार गरिने छ ।
- झ) सार्वजनिक स्थलहरूमा पानी र शौचालयको व्यवस्था गर्ने नीति लिइने छ ।

४. कार्यक्रमहरू

४.१ काठमाडौं उपत्यका अभियान

४.१.१ तत्कालीन कार्यक्रम (१ वर्ष)

- सोल्टीमोड - कलंकी विस्तारित सडक कालोपत्रे गर्ने ।
- कलंकी नागढुङ्गा सडक चौडा गर्ने कार्य शुरु गर्ने ।
- चक्रपथ उत्तरी खण्ड ३ कि.मि. ट्रयाक रोड निर्माण गर्ने कार्य शुरु गर्ने ।
- विद्यमान चक्रपथमा भएको अतिक्रमण हटाई भौतिक अवस्थामा सुधार ल्याउने कार्य जारी राख्ने
- उपत्यकामा निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम (GLD) र जग्गा एकिकरण (Landpooling) कार्यक्रम संचालन गरिने ।
- उपत्यकाका जनतालाइ सर्वसूलभ तवरले खानेपानी आपूर्ति गर्न पहल गरिने छ ।

४.१.२ मध्यकालीन कार्यक्रम (३ वर्ष)

- काठमाडौंको ट्राफिक जाम हटाउन नयाँ ट्रयाक खोल्ने कार्य, चक्रपथ (गल्फ कोर्स) - वागमती (चक्रपथ गल्फ कोर्स) - वागमती - गुप्तेश्वरी (खोल्ने कार्य सम्पन्न गरिने छ ।
- कलंकी नागढुङ्गा सडक चौडा गर्ने कार्य पुरा गर्ने ।
- चक्रपथ उत्तरी खण्ड ३ कि.मि. ट्रयाक रोड निर्माण गर्ने कार्य पुरा गर्ने
- काठमाडौं उपत्यकामा थप पुलहरू निर्माण गरी यातायात संचालन सहज बनाउन: चोभार पुल, गोदावरी पुल -२ वटा, विष्णुमति पुल टेकु , वागमती पुल (शंखमूल), वाग्मती पुल सुन्दरीजल, वाग्मती पुल (बुद्धनगर) को निर्माण कार्य शुरु गर्ने ।
- प्रस्तावित बाहिरी चक्रपथको सर्वेक्षण तथा डिजाइन पुरा गरिने छ ।
- धोवीखोला करीडोर सडक निर्माण शुरु गरिने छ ।
- काठमाडौं भक्तपुर सडक विस्तार गर्ने कार्य शुरु गर्ने ।
- काठमाडौं उपत्यका सहरी सडकमा जक्सन सुधार गर्ने तथा ट्राफिक बत्ति राख्ने कार्य जारी राख्ने ।

४.१.३ दीर्घकालीन कार्यक्रम (२० वर्ष)

- चक्रपथको टूट्याक विस्तार कार्य सम्पन्न गर्ने ।
- बाग्मती करीडोर, विष्णुमति करीडोर तथा मनहरा करीडोर सडकहरू निर्माण सम्पन्न गर्ने ।
- काठमाडौं चक्रपथ (२७ कि.मि.) को चौडाइ चार लेनमा बनाइ कालोपत्रे गर्ने ।
- काठमाडौं उपत्यका सडक संञ्जालमा ११६ कि.मि. (चवमर्षा च्यवमक) निर्माण तथा सुधार गर्ने ।
- सम्भाव्य म्भवम भ्लम च्यवम हरूलाई वारपार खुलाउने ।
- काठमाडौं मध्य चक्रपथ (Middle Ringroad) निर्माण गर्ने ।
- काठमाडौं हेटौडा द्रुतमार्ग निर्माण गर्ने ।
- मेलम्ची खानेपानी आयोजना सम्पन्न गर्ने ।
- मेलम्चीको खानेपानी आइपुग्नु पूर्व पहाडका फेदीका स्रोतहरू र अन्य वैकल्पिक स्रोतहरूको पहिचान गरी आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्ने ।
- काठमाडौं उपत्यकालाई एउटा सिंगो एकाईको रूपमा योजनाबद्ध ढंगले साँस्कृतिक पर्यटकीय तथा प्रशासकीय केन्द्रको रूपमा विकास गर्न र उपत्यकामा रहेका सबै सरकारी तथा स्थानिय निकायहरू बीच समन्वय कायम गर्न काठमाडौं उपत्यका सहरी विकास परिषद ऐन लागु गर्ने ।

४.२ सडक र यातायात (राष्ट्रिय)

बर्षेनी केन्द्रीय सडकको करीब ७००० कि.मि.मा नियमित, आवधिक मर्मत संभार कार्य र करीब १००० कि.मि. कालोपत्रे सडकको आवधिक मर्मत ९एभचष्यमषः :बष्लतभलबलअभ० संभार कार्य गरिने छ । यसका अलावा यस विभाग अन्तर्गतका महत्वपूर्ण सहरी सडकमा आवधिक मर्मत कार्य, हाल शुरु गरिएको एभचायचबलअभ च्यवकभम :बष्लतभलबलअभ ९एचः० क्रमिक रूपमा क्रतचबतभनषः च्यवम लभतधयचप मा समेत लागु गर्ने, वर्षायाममा मेशिनहरूलाई रणनीतिक स्थानमा तैनाथ राखी पूर्व तयारी साथ आकस्मिक मर्मत कार्य संचालन गरी सडक बन्द हुने क्रमलाई कम गर्ने, काठमाडौं उपत्यका सहरी सडकमा जक्सन सुधार गर्ने तथा ट्राफिक बत्ति राख्ने, कार्यहरू जारी राखिने छन् ।

४.२.१ तत्कालीन कार्यक्रम (१ वर्ष)

- बन्नाङ्ग, भोजपुर, संखुवासभा, मुस्ताङ्ग, खोटाङ्ग र जाजरकोट जिल्ला सदरमुकाम मोटर बाटोले जोड्ने ।
- ३० वटा पक्की मोटरेवल पुल निर्माण गर्ने ।
- पथलैया-ढल्केवर खण्डको साँघुरा पुलहरू मध्ये २ वटा पुललाई नमुनाको रूपमा दोहोरो गाडी सजिलै जान सक्ने गरी चौडा गरिने छ ।
- २५ वटा नयाँ पुलको विस्तृत डिजाईन तयार गर्ने ।
- शहरी सडकमा नगरपालिका सँगको सहकार्यलाई ध्यान दिई ठाउँ ठाउँमा फोहर संकलन केन्द्रको व्यवस्था गर्ने ।
- सडक सन्जाल विकास आयोजना (RNDP) अन्तर्गत भैरहेका स्तरोन्नतिका कार्यहरू सम्पन्न गर्ने ।

४.२.२ मध्यकालीन कार्यक्रम (३ वर्ष)

- सहिद मार्ग: घोराही (नुवागाउँ (तिला (घर्तिगाउँ (थवाङ्ग (महत गाँउ (रुकुमकोट सडक तथा हिल्सा सिमिकोट सडक प्राथमिकताका साथ निर्माण सम्पन्न गर्ने ।
- मनाङ, सोलुखुम्बु, डोल्पा, मुगु, हुम्ला र बाजुरा जिल्ला सदरमुकाम मोटरबाटोले जोड्ने ।
- चीनसँग जोड्ने गल्छी - त्रिशुली - धुन्चे - रसुवागढी सडक निर्माण पूरा गर्ने । विराटनगर - किमाथाङ्गा, जनकपुर - लामावगर, ठोरी - नारायणगढ - गोरखा - लार्केपास सडक, भैरहवा - वुटवल - वाग्लुङ्ग -मुस्ताङ्ग-लोमाथाङ्ग सडक, नेपालगन्ज-सुर्खेत-हुम्ला-हिल्सा सडक, ब्रह्मदेवमण्डी-जोगबुढा-सतवांभ-दार्चुला-टिङ्कर सडक लगायतका उत्तर-दक्षिण नाका जोड्ने सडक निर्माणको कार्यलाई प्राथमिकताकासाथ अधि बढाईने ।
- सार्कक्षेत्र मल्टिमोडल ट्रान्सपोर्ट अन्तर्गतका काठमाडौँ-विरगन्ज सडक, काठमाडौँ-काकडभिद्रा-फूलवारी सडक, काठमाडौँ-नेपालगन्ज सडक, काठमाडौँ- भैरहवा-सुनौली-सडक निर्माण गरिने ।
- सार्कक्षेत्र मल्टिमोडल ट्रान्सपोर्ट अन्तर्गतका विरगन्ज - रक्सौल - कोलकत्ता - हल्दिया रेलमार्ग , विरगन्ज -रक्सौल - कटिहार रेलमार्ग निर्माणका लागि पहल

गरिने ।

- पथलैया ढल्केवर सडकमा पर्ने साना पुलहरू चौडा गरी यातायात सञ्चालन सजिलो बनाईने ।
- सब रिजनल ट्रान्सपोर्ट फ्यालिसिटेसन प्रोजेक्ट अन्तर्गत भैरहवा, विरगन्ज र काकडभिट्टामा भैरहेका कार्य सम्पन्न गर्ने ।
- भारतीय सहयोग अन्तर्गतका प्रथम चरणका ५३६ कि.मि .सडक सुधारका कार्य सम्पन्न गर्ने तथा दोश्रो चरण अन्तर्गतका ५०० कि.मी.सडक सुधार कार्य शुरु गर्ने । तेस्रो चरणका ५०० कि.मि को सर्भेक्षण तथा डिजाईन पुरा गरी ठेक्का व्यवस्था गर्ने ।
- सदरमुकाम जोड्ने सडकमा पर्ने पुलहरू समेत १०४ वटा पक्की पुल निर्माण गर्ने । (जस अन्तर्गत सहिद मार्ग, ठोरी - वारपाक - लार्केपास सडक, ओखलढुङ्गा, दिक्तेल र सोलुखुम्बु सदरमुकाम जोड्ने सुनकोसी पुल, हर्कपुर समेत पर्दछन् ।)
- ५०० कि.मि. सडकको पुनर्स्थापना गर्ने कार्य पुरा गर्ने ।
- विभिन्न २५ वटा सडकको स्तरोन्नति गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने ।
- मध्य पहाडी राजमार्गको निर्माण हुन बाँकी ९ वटा सडक खण्डको जम्मा ६०० कि.मि सडकको निर्माण चालु राख्ने ।
- Turn key (Design and Build) योजना मार्फत चारवटा ठूला पुल निर्माण गर्ने ।

४.२.३ दीर्घकालीन कार्यक्रम (२० बर्ष)

- भारत र चीन बीचको पारबाहन बिन्दू पाँचवटै क्षेत्रहरूबाट (१० वटा चीनसँग र कम्तीमा २२ वटा भारतसँग) निर्माण गर्ने जहाँ कम्तीमा दशवटा मोटरहरू एकैसाथ अनुगमन गर्न र सामग्रीहरू भण्डारण गर्न सकिने गरी सुख्खा वन्दरगाहको पनि निर्माण गरिने ।
- ७०० कि.मि. लामो भित्री मधेश सडक कालोपत्रे स्तरमा निर्माण गर्ने ।
- १७७४ कि.मि. लामो मध्य पहाडी राजमार्ग निर्माण पुरा गरी कालोपत्रे गर्ने ।
- केन्द्रीय सडकको ९५ प्रतिशत भन्दा बढी भागलाई राम्रो अवस्थामा मर्मत गरिराख्ने ।
- नेपालमा पर्ने एशियाली राजमार्गको स्तरोन्नती गर्ने ।
- सार्क करिडोर सडक स्तरोन्नती गर्ने ।

- आगामी दश वर्षमा केन्द्रीय सडक संजालको लम्बाई ९७०४ कि.मि. पुर्याउने ।
- उत्तर दक्षिण सडक संजाल विस्तार गरी दुर्गम भेगमा जनतालाई यातायात सेवा सर्वसुलभ गराउने ।
- केन्द्रीय सडक व्यवस्थापनको लागि उपभोक्ताको सहभागिता रहेको एउटा स्वतन्त्र सडक निकाय (Autonomous Road Agency) स्थापना र सन्चालन गर्ने ।
- सडक निर्माण र सन्चालनमा द्यगर्षम इधल इउभचवतभ त्चबलकाभच (घइइत्ठो को अवधारणा अनुरुप नीजि क्षेत्रको सहभागिता बढाउने ।
- तराईमा पूर्व - पश्चिम विद्युतीय रेलमार्ग र रक्सौल - काठमाण्डौं - ल्हासा उत्तर - दक्षिण रेलमार्ग निर्माण गर्ने कार्यलाई उच्च प्राथमिकता दिने ।
- सप्तकोशी-नारायणी (गण्डकी) र कर्णालीमा जलमार्ग निर्माण गरी भारतको गंगा नदी हुँदै कलकत्ता बन्दरगाहसम्म पुर्याउने प्रयत्न गर्ने ।
- पहाड र हिमालका छानिएका पर्यटकीय महत्वका ठाउँहरूलाई रज्जुमार्गले जोड्ने ।

४.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

४.३.१ तत्कालीन कार्यक्रम (१ वर्ष)

- क्रमागत रुपमा कार्यान्वयन हुँदै आईरहेका ८० वटा आयोजना सम्पन्न गरी करिब ३ लाख ५० हजार जनतालाई आधारभूत स्तरको खानेपानी सेवा पुर्याउने ।
- साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाबाट निर्माणाधीन १७ आयोजना सम्पन्न गरी करिब ३ लाख ७५ हजार जनतालाई उच्च स्तरको खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने ।
- विगतमा सम्पन्न गरी उपभोक्ता समितिलाई हस्तान्तरण गर्न बाँकी रहेका ४० वटा खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना मर्मत सुधार गरी खानेपानी सेवा पुर्नस्थापना गर्ने ।
- प्राकृतिक प्रकोपबाट क्षति पुगेका ५० वटा खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना मर्मत सुधार गरी खानेपानी सेवा पुर्नस्थापना गर्ने ।
- राजपुर (डोटी), लेटाङ्ग र रङ्गेली (मोरङ्ग), तीनथाना (काठमाडौं), भादगाउँ, तनहुँ, विदुर (नुवाकोट) र जलुके (नवलपरासी) खानेपानी आयोजनाहरूमा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम सम्पन्न गरी ६१ हजार जनतालाई उच्च/मध्यमस्तरको खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने ।

- खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको वर्तमान अवस्था यकिन गर्न तथ्यांक संकलन गर्न बाँकी ९२ गा. वि.स./न.पा. हरूमा स्थलगत सर्वेक्षण गरी तथ्यांक संकलन गर्ने र सबै तथ्यांक विश्लेषण प्रशोधन गरी खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको राष्ट्रिय तथ्यांक सार्वजनिक गर्ने ।
- भ्वापा, मोरङ्ग, महोत्तरी, चितवन, दाङ्ग, बाँके, बर्दिया समेत ७ जिल्लामा करीब ३ लाख ५० हजार स्यालो ट्युबवेलहरुमा आर्सेनिक प्रदूषण परीक्षण गरी प्रदूषित ट्युबवेल यकिन गर्ने । आर्सेनिक दुष्प्रभाव निराकारण तथा न्यूनिकरणको कार्य विस्तार गर्ने ।
- बाकेको खजुरा, भक्तपुरको चाँगु-भौखेल-दुवाकोट, सिराहाको गोलबजार र रुपन्देहीको सालभन्डिमा थप १/१ डीप ट्युबवेल निर्माण गरी खानेपानी सेवालाई भरपर्दो बनाउने ।
- रुपन्देही र कैलाली जिल्लाका करिब १ लाख ५० हजार स्यालो ट्युबवेलहरुमा आर्सेनिक प्रदूषण परीक्षण गरी उक्त खानेपानी प्रदूषित ट्युबवेल यकिन गर्ने ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको वर्तमान अवस्था एकिन गर्न देशभरका सबै गाविसहरुको स्थलगत सर्वेक्षण गरी तथ्यांक संकलन गरी प्रशोधन गर्ने ।
- वागमती नदीलाई स्वच्छ राख्न गोकर्णदेखि तीलगंगासम्म र सो भन्दा तल शंखमूलसम्मको भागमा ढल तथा हरित क्षेत्र विकास गर्ने । यसै गरी अन्य नदीहरुमा पनि वागमतीसंगै एकिकृत रुपमा सो कार्यक्रम अघि बढाइने ।
- खानेपानी सेवा व्यवस्थित गर्न खानेपानी ऐन तर्जुमा गरी लागु गरिने ।

४.३.२ मध्यकालीन कार्यक्रम (३ वर्ष)

- खानेपानी तथा ढल निकास विभागको उद्देश्य प्रष्ट गरी अल्पकालीन, मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन लक्ष सहित सोचपत्र (खकष्यल एबउभच.) तयार गर्ने ।
- दशौं योजना भन्दा अगाडी र यस अवधिमा शुरु गरिएका तर सम्पन्न गर्न बाँकी रहने २९६ वटा खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना सम्पन्न गरी करिब १६ लाख जनतालाई आधारभूत सेवास्तरको खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- साना सहरी खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाबाट निर्माणाधीन सबै १८ आयोजना सम्पन्न गरी थप ४ लाख १५ हजार जनतालाई उच्च स्तरको खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउने ।

- सामुदायिक खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना अन्तर्गत २१ जिल्लाका करिब १२०० समुदायमा खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रम कार्यन्वयन गरी करिब ८ लाख ५० हजार जनतालाई आधारभूत सेवास्तरको खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउने ।
- विगतमा सम्पन्न भएका तर दैवी प्रकोप वा अन्य कारणबाट क्षति भई सेवा अवरुद्ध भएका करिब ८०० खानेपानी आयोजना/स्किम आवश्यकताअनुसार पुननिर्माण/मर्मत सुधार/नवीकरण गरी सेवा पुनस्थापना गर्ने ।
- तराइका २० जिल्लामा आर्सेनिक दुष्प्रभाव न्यूनीकरण कार्यक्रम प्राथमिकताको आधारमा कार्यान्वयन गरिने ।
- आर्सेनिक परीक्षण गर्न बाँकि तराइका ७ जिल्लाहरूमा परीक्षण गर्ने । आर्सेनिक प्रदुषण मुक्त खानेपानी उपलब्ध गराउन आर्सेनिक न्यूनीकरण वा वैकल्पिक स्रोतको व्यवस्था गर्ने ।
- विगतमा सम्पन्न र निर्माणधीन आयोजनाहरूमा गुणस्तर सुधारको कार्यक्रम कार्यान्वयन गरी थप ११ लाख ५० हजार जनतालाई उच्च वा मध्यम सेवास्तरको खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउने । गुणस्तर वृद्धि कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न १० हजार वा सो भन्दा बढी जनसंख्या भएका स्थान र जिल्ला सदरमुकामहरूलाई प्राथमिकता दिईने ।
- देशभरका २८४० विद्यालय/समुदायको अगुवाईमा पूर्ण सरसफाइको माध्यमबाट सरोकार वाला (Stakeholders) तथा समुदायको सहभागिता/क्रियाशिलतामा विद्यालयमा शौचालयको व्यवस्थापनका साथै सो सेवा क्षेत्रका थप २५ लाख जनसंख्यालाई सरसफाइको सुविधा उपलब्ध गराईने ।
- स्थानीय विकास मन्त्रालय, नगरपालिकासंग समन्वय गरी ढल निर्माण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा निर्देशिका तयार गर्ने र सोही अनुरूप प्राथमिकता निर्धारण गरी ढल आयोजनाहरूको सर्भेक्षण गरी कार्यन्वयनमा ल्याइने ।
- तीलगांगादेखि शंखमूलसम्म वागमती नदीको दुवै किनारसम्म ढल निर्माण गर्ने र कोङ्कु (बालकुमारी) को प्रशोधन केन्द्रलाई आवश्यकता अनुसार सुधार गरी प्रशोधित पानी वागमतीमा छोड्ने व्यवस्था गर्ने । यसै गरी अन्य नदीहरूलाई

पनि वागमतीसंगै एकिकृत रुपमा अगाडी वढाइने ।

- राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरू तथा सामुदायिक संस्थाहरू (CBOs) परिचालन सम्बन्धी नीति, निर्देशिकालाई परिमार्जन सहित तयार गरी लागु गरिने ।

४.३.३ दीर्घकालीन कार्यक्रम (२० वर्ष)

- खानेपानी तथा ढल निकास विभागबाट आधारभूत सेवा पुऱ्याउने ठूला र जटिल ग्रामिण खानेपानी आयोजना मात्र कार्यान्वयन गर्ने र सरल प्रविधिका नयाँ आयोजना स्थानीयस्तर वा प्रान्तीयस्तरबाट कार्यान्वयन गर्न सहयोगी भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- सन् २०१७ सम्म शत प्रतिशत जनतालाई आधारभूतस्तरको खानेपानी र न्यूनतम सरसफाइ सुविधा उपलब्ध गराउने राष्ट्रिय लक्ष्य अनुरूप खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरू कार्यान्वयन गरिने छन् ।
- खानेपानी सेवास्तर क्रमिक रुपमा सुधार गर्दै सन् २०२७ सम्म ५० प्रतिशत जनतालाई उच्च वा मध्यमस्तरको खानेपानी सेवा उपलब्ध गराउन खानेपानी विभागबाट पानी प्रशोधन प्रणाली निर्माण गरिने छ ।
- उच्च वा मध्यम सेवा स्तरको खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराईएका नगरोन्मुख स्थान र जिल्ला सदरमुकामहरूमा क्रमशः प्रशोधन प्रणाली सहितको ढल निर्माण गर्ने ।
- काठमाडौँ उपत्यका लगायत प्रमुख सहरहरूको परिधिभित्र ढल निकास र प्रशोधन केन्द्रहरू निर्माण गरी नदी नालामा हुने प्रदुषण नियन्त्रण गरिनेछ ।
- प्रान्तीय र स्थानीय स्तरबाट कार्यान्वयन हुने खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरूको अनुगमन मूल्याङ्कन केन्द्रीय स्तरबाट नै गरिने ।
- स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम प्रान्तीय र स्थानीय स्तरसम्म पुऱ्याउन प्रत्येक तहमा महिलाहरूको संलग्नतामा वृद्धि गरिने ।
- प्रान्तीय र स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम संचालनमा आवश्यकता अनुसार केन्द्रबाट प्राविधिक तथा सहयोगी कार्यक्रम (Software Package) उपलब्ध गराइने छ ।

४.४.२ मध्यकालीन कार्यक्रम (३ वर्ष)

- संघीय ढांचामा सम्पूर्ण देशको भौतिक विकास योजना र भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न एक राष्ट्रिय कार्यदलको गठन गर्ने ।
- पूर्व, मध्य र पश्चिममा १२१ वटा गरी तीनवटा नमूना सहर र प्रत्येक विकास क्षेत्रका मधेश, पहाड र हिमालमा ५२५ वटा गरी १५ वटा नमूना गाउँको विस्तृत भौतिक विकास योजना लागु गरी सम्पन्न गरिने छ ।
- देशभरका सुकुम्वासी वस्ती र कमैयाहरूको उचित वसोवासको गुरुयोजना अनुरूप वसोवासको व्यवस्था मिलाइने छ ।
- १२ वटा नगरपालिकाको आवधिक योजना र ३० वटा नगर उन्मुख वा साना सहरहरूको भौतिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने ।
- ३० वटा नगरपालिकाको डिजिटल आधार नक्सा तयार गर्ने ।
- ४८ वटा नगरपालिका र ८८ वटा नगर उन्मुख गाविसहरूको सडक तथा ढल सञ्चाल योजना तर्जुमा गर्ने ।
- ३० वटा शहरमा पूर्वाधारको विकास गर्ने ।
- ३० वटा स्थानमा जग्गा विकास कार्यक्रम सन्चालन गर्ने ।
- ४००० वटा कम लागतका आवास घर निर्माण गरी न्यून आय भएका परिवारलाई सुपथ मूल्यमा आवास उपलब्ध गराउने ।
- नगरपालिका र नगर विकास समिति बीच समन्वय गर्न/गराउन पहल गर्ने ।

४.४.३ दीर्घकालीन कार्यक्रम (२० वर्ष)

- काठमाडौं उपत्यकालाई पर्यटकीय, साँस्कृतिक तथा प्रशासनिक केन्द्रका रुपमा विकास गर्ने र उपत्यकाको एकिकृत भौतिक विकास योजना विकास गरी लागु गर्ने ।
- काठमाडौं उपत्यका बाहिर उपग्रहीय शहरहरू ९क्वततभषितभत्यधलक० को विकास गरी उपत्यकामा बहुदो जनसंख्याको चापलाई घटाइने छ ।
- प्रान्तीय राजधानीहरूलाई योजनाबद्ध रुपमा विकास गर्न आवश्यक भौतिक तथा समाजिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने ।
- साना सहर तथा बजारकेन्द्रहरूमा सुनियोजित शहरी विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- सुकुम्वासी, कमैया, दलित, एकल महिलाहरूलाई सुपथ मूल्यमा आवास उपलब्ध गराउन वैज्ञानिक तथा प्रभावकारी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- भूकम्प निरोधक एवं सुरक्षित निर्माण प्रविधिबारे जनचेतना वृद्धि गर्न कालिगढ लगायतका तालिम योजनाहरू संचालन गर्ने ।
- अत्तरिया-धनगढी, कोहलपुर-नेपालगंज, बुटवल-भैरहवा, पथलैया-वीरगंज, इटहरी-विराटनगर कोरीडरको योजनाबद्ध विकास गर्ने ।
- संघीय ढांचामा सम्पूर्ण देशको भौतिक विकास योजना निर्माण गरी लागु गर्ने ।
- २० वर्ष भित्र सबैलाई सुरक्षित आवास उपलब्ध गराउने गरी राष्ट्रिय आवास योजना कार्यान्वयन गर्ने ।

२०६४ असार २५ गते

